

ASPECTE PRIVIND DEZVOLTAREA MINERITULUI ȘI A METALURGIEI NEFEROASE ÎN NORDUL TRANSILVANIEI ÎNTRE ANII 1919—1940. ACTIVITATEA CAPITALULUI PARTICULAR

Din punct de vedere al activității miniere regiunea Baia Mare este una din cele mai vechi din Europa, iar varietatea și frumusețea exemplarelor mineralogice întâlnite, mai cu seamă în părțile superioare ale zăcămintelor, a dus demult renumele său peste hotare, pentru că nu există muzeu mineralogic mai însemnat, în care mineralele regiunii Baia Mare să nu figureze la loc de frunte¹.

Scopul acestor rînduri este de a înfățișa activitatea minieră desfășurată în această regiune nordică a țării în cei 21 de ani cîți s-au scurs din momentul unirii Transilvaniei cu România și pînă în momentul cedării părții nordice a acestei provincii Ungariei horthyste, prin odiosul dictat de la Viena, din august 1940.

Atît înainte cît și după anul 1918 statul a fost acela care a exploatat cel mai intens bogățiile subsolului regiunii miniere a Băii Mari și mai puțin particularii. Este deci explicabil de ce majoritatea cercetătorilor s-au preocupat în primul rînd de descrierea activității statului în acest domeniu, neglijînd activitatea societăților particulare. Ca urmare, vom încerca să umplem acest gol prin expunerea de față.

După anul 1918 toate proprietățile aparținătoare fostei Direcții regale a minelor trec în posesia statului român, fiind administrate de Ministerul Industriei și Comerțului, în cadrul căruia a fost organizată Regia Publică Comercială a Intreprinderilor Miniere și Metalurgice ale Statului din Ardeal

RIMMA. În cadrul acesteia funcționau: Direcția Baia Mare și Direcția Hunedoara. În 1940, prin decretul lege nr. 692 cele două direcții se transformă în întreprinderi independente, anume: Minele de aur ale statului — MINAUR, și Uzinele de fier ale statului din Hunedoara.

În posesia Direcției minelor și Uzinelor statului din Baia Mare intrau exploatări miniere atît din regiunea Baia Mare cît și din munții Apuseni. Grupul Baia Mare cuprindea 6 exploatări miniere: Valea Roșie și Dealul Crucii — aur și argint; Baia Sprie — plumb, argint, cupru, zinc, pirite; Cavnic — aur, argint, plumb, cupru, zinc; Băiuț — aur, argint, plumb, cu-

¹ *Analele minerilor din România*, nr. 10/20 oct. 1941, p. 266—267.

pru; Rodna Veche — pirită. La acestea se alătură Uzina metalurgică „Firiza de Jos” și Instalația de afinare a aurului².

În ceea ce privește producția, randamentul exploatărilor miniere ale statului în zona Baia Mare și nivelul utilității tehnice, deosebim două etape distincte, și anume: etapa 1919—1930, caracterizată prin administrarea în regie directă de stat și se caracterizează printr-o activitate de pregătire a investițiilor de mai târziu și o treaptă de raționalizare a lucrărilor; cea de-a doua etapă cuprinsă între 1931—1940, se caracterizează printr-o administrare comercială sub formă de regie publică și un timp chiar autonomă. Această etapă se mai caracterizează prin efectuarea unor investiții importante³.

În ceea ce privește capitalurile particulare, cele două etape menționate mai sus pot fi aplicate și în acest caz, cu rezervele ce le impun unele particularități ce le au societățile și asociațiile miniere particulare în comparație cu întreprinderile statului și care vor fi scoase în evidență pe parcursul acestei expuneri. Mai facem precizarea că industria minieră și metalurgică din nordul Transilvaniei nu a cunoscut criza economică din anii 1929—1933, când producția a fost în continuă creștere.

Greutățile din anii 1919—1930 au la bază faptul că în anii anteriori actului de la 1 Decembrie 1918 au fost adoptate în domeniul mineritului metode de lucru iraționale, fie prin aplicarea unei exploatări forțate a filoanelor bogate, fie prin întreruperea lucrărilor în părțile sărace și neefectuarea la timp a susținerilor. Asemenea metode au dus la epuizarea zăcămintelor, la dărâmarea unor galerii și inundarea altora prin întreruperea funcționării pompelor de mină. Întreruperea lucrului în anii războiului mondial din 1914—1918, fără a se continua acțiunea de întreținere a minelor a dus la inundarea și prăbușirea multor galerii de mină, cum e cazul minelor particulare din Valea Borcutului, sau aparținând statului ca: Dealul Crucii, Baia Sprie și Cavnic. În cazul acestora din urmă au fost necesari mai mulți ani până au reintrat în activitatea normală⁴.

Produse	1919—1925 media	1926—1931 media	1932	1933	1934	1935
Au (kg)	189	350	510	731	729	956
Ag (kg)	1204	1987	3839	5613	4901	3903
Pb. (t)	321	740	1421	1795	1773	2080
Cu (t)	16	17	78	160	147	165
Minereu (t)	40467	62871	77608	93299	102976	106426

² Arh. Stat. Baia Mare, fond. Direcția minelor și uzinelor statului, dosar nr. 145/1933 și 31/1948. Vezi și C. Oszoczeki — I. Sabău, Direcția minelor și uzinelor metalurgice, în Revista Arhivelor, 1/1967, p. 179—198.

³ *Ibidem*, dosar nr. 31/1948.

⁴ *Idem*.

Iată, pe scurt, care au fost principalele investiții făcute de stat, între anii 1930—1940 la minele și uzinele metalice ce-i aparțineau în nordul Transilvaniei: între anii 1930—1931 este pusă în funcțiune instalația de flotație de la „Dealul Crucii” cu o capacitate inițială de 100 t minereu în 24 de ore. Această instalație a fost triplată între 1935—1936, prelucrând și minereul de la „Valea Roșie”; în 1931 a fost terminată și instalația de flotare de la Baia Sprie cu o capacitate inițială de 120 tone, care a fost dublată între 1935—1936; flotația de la Băiuț a fost începută în 1934 și terminată în 1936, cu o capacitate de 70 tone de minereu în 24 de ore; a fost construit între 1935—1936 funicularul dintre Cavnic și Baia Sprie, lung de 10 km; a fost construită la Baia Mare în 1925 instalația de afinare electrică a aurului și argintului, amplificată până în 1933, capabilă să prelucreză 10 tone de aur și 20 de tone de argint pe an; a fost amplificat între 1934—1935 Laboratorul de analize de la Baia Mare; a fost construită între anii 1937—1938 instalația de cianurare a concentratelor pirotoase aurifere de la „Dealul Crucii” cu o capacitate de 30 de tone în 24 de ore; Uzina „Firiza de Jos” a fost mărită prin dotarea ei cu instalații noi⁵.

În interiorul minelor s-a mărit randamentul de lucru prin introducerea perforatorului mecanic, pentru prima oară la Baia Sprie în 1928, apoi în 1935 la Băiuț și pe o scară mai mică la Cavnic, iar în 1939 la „Dealul Crucii” din Baia Mare.

Totalul investițiilor făcute de stat în regiunea minieră a Băii Mari se ridică între 1919—1940 la 500 milioane lei, din care 331.325.189 lei la intervalul 15 mai 1931 — 1 aprilie 1940⁷.

Dăm în continuare un tabel cu producția de minereu și metale, obținută de Direcția minelor și uzinelor statului în anii interbelici:⁸

1936	1937	1938	1939	1940	Obs.
1041	1200	1919	1121	922	În 1940
7323	9624	8489	7786	5467	e inclusă producția până în
2620	3403	3128	2828	1865	luna august
211	275	270	290	228	
134788	178603	177053	172176	91211	

⁵ *Idem.*

⁶ *Analele minelor din România* nr. 10/20 oct. 1941, p. 271.

⁷ Arh. Stat. Baia Mare, fond „Direcția minelor și uzinelor statului”, dosar nr. 31/1948.

⁸ *Idem.* A se consulta și V. Morușiu, *Județele din Ardeal și din Maramureș până în Banat*, Cluj, 1929, p. 63—70.

Uzina prelucra minereurile extrase din minele statului cât și a unei mari părți din cele extrase din minele particulare cum ar fi „Firiza de Jos”. Anul construirii uzinei nu se cunoaște, se știe doar că uzina a fost reconstruită în 1844 după ce au fost părăsite instalațiile mai vechi ce se aflau ceva mai la Nord de actuala uzină.

Iată câteva cifre referitoare la producția de metale neferoase a uzinei:⁹

Anul	Aur (kgr.)	Argint (kgr.)	Plumb (tone)	Observații
1932	710,740	4908,015	1937,561	În 1931 Uzinele de la Strîmbu Băiut au fost oprite din cauza nerentabilității, activitatea lor fiind preluată de Firiza de Jos și în 1933 a fost suspendată exploatarea piritei la Rodna Veche, deoarece această pirită se obține la Baia Sprie.
1933	1088,112	10957,532	2861,918	
1934	1120,404	8388,108	2141,445	
1935	1256,633	8502,934	20121,792	
1936	1237,300	7315,245	2011,954	
1937	1641,690	11135,966	3255,005	
1938	1509,374	10659,709	2600	
1939	1748,608	9470,822	2416,089	

Uzina „Firiza de Jos” mai producea: plumb moale, plumb tare, argint de topire, cupru convertizor, glazură (oxid de plumb), țevi de plumb și sulfat de cupru¹⁰.

Au fost cazuri când cantitatea de minereu extrasă depășea posibilitățile de prelucrare ale uzinelor și șteampurilor de la mine, fiind necesară trimiterea acestui surplus de minereu în străinătate, unde de regulă era prelucrat cu pierderi pentru statul român, decât dacă s-ar fi prelucrat în țară. Spre exemplu în anul 1938 Direcția minelor și Uzinelor statului a trimis în Germania la Freiberg 2472,587 t șlicuri aurifere, din care s-au extras 102.418 kg aur și 353.932 kg argint¹¹. Astfel de situații întâlnim și în cazul societăților particulare.

În ceea ce privește capitalul particular din domeniul mineritului și metalurgiei neferoase din nordul României facem precizarea că în centrul atenției noastre vor sta marile societăți miniere. Menționăm faptul că unele din acestea mari societăți s-au format prin acapararea bunurilor micilor asociații miniere. Aceste mici asociații miniere cele mai multe fiind organizate pe cuxe (acțiuni) cu un capital redus, sau chiar de loc aveau un număr de lucrători mic (rar depășeau cifra 10) care își desfășurau activitatea folosind mijloacele tehnice înapoiate. Rezultatele fiind, evident, în aceste condiții, mai mult decât modeste, după cum se văd și din tabelul de mai jos¹².

⁹ *Idem*, fila 16.

¹⁰ *Idem*, fila nr. 33—46.

¹¹ Arh. Stat. Baia Mare, Fond „Inspectoratul geologic minier”, dosar nr. 22/1938.

¹² *Idem*.

Anul	Numele asociației	Locul de unde se afla	Mineritul	Au (kg)	Ag (kg)	Nr. de lucrători
1938	Ion Evanghelistu	Valea Roșie	16	—	—	3
1938	Conrad Artimoniu	Baia Mare	10	—	—	3
1938	Petru	Băița	69	—	—	16
1938	Etel	Nistru	25	0,799	0,288	13
1938	Rotmund	Baia Sprie	30	0,87	0,90	
1938	Alexandru	Băița	151	2,927	0,559	7
1938	Coroana de aur	Nistru	100	0,490	0,746	
1938	Doamne ajută	Băița		1,501	2,009	10

În ceea ce privește numărul acestor mici asociații vom arăta doar că într-un raport din 25 iunie 1947 al Inspectoratului geologic minier din Baia Mare se preciza că în subordinea acestuia se găseau 110 întreprinderi miniere¹³. Acest raport ca și multe alte documente dovedesc că pe întreg parcursul etapei de care ne ocupăm și chiar mai târziu pînă la actul naționalizării din 1948, numărul acestor mici asociații miniere era foarte mare în schimb importanța lor economică era redusă.

Dacă analizăm capitalurile particulare investite în industria minieră și metalurgică din nordul României sub aspectul provenienței acestora, se poate constata că investițiile particulare românești predomină comparativ cu investițiile din alte țări. După 1918 importanța capitalului german, austriac, și maghiar scade considerabil, fără să le ia locul, așa cum s-a întâmplat în alte ramuri economice, capitalurile franceze, engleze sau americane. Acest aspect al predominării capitalurilor românești a fost favorizat evident și de Legea minelor din 1924. Dintre capitalurile străine cel mai puternic era cel francez, existent pe aceste meleaguri încă înainte de 1918¹⁴.

„Societatea franceză a minelor de aur din Transilvania” („Société Française des Mines D'Or de Transylvanie”) poartă acest nume din anul 1932, pînă atunci se numise „Societatea franceză a minelor de aur de la Băița” așa cum fusese stabilit în statutul acestei societăți din 1909, ce-i consfințea în felul acesta apariția. În același statut se preciza că sediul societății este fixat la Paris, strada Saint Honoré nr. 366. Bazele societății sînt puse de marchizul de Saint-Seine și Georges Martin cu un capital de 1600000 franci¹⁵.

Societatea a preluat proprietatea alcătuită de 4 asociații miniere, după cum urmează: „Mina galbenă”, „Thyrza Sf. Mihai”, „Carolina”, în perimetrul localității Băița și „Doamne ajută” de la Nistru, cu o suprafață con-

¹³ *Ibidem*, dosar nr. 29/1947.

¹⁴ Pentru sec. XIX pînă la 1918 se poate consulta A. Balogh, în *Marmația*, 1979, p. 137—151.

¹⁵ Arh. Stat. Baia Mare, fond „Inspec. geologic minier, dos. 25/1929.

cesionată de 108 ha¹⁶. În cadrul acestei suprafețe sînt cuprinse un număr de 12 concesiuni miniere¹⁷.

Începînd cu 1914 Societatea și-a redus activitatea profilîndu-se mai mult pe minereu plumbos. După 1919 se profilează pe minereul quartos de aur și argint. În primii ani de după 1919 societatea prelucra în medie 150 t minereu lunar cu două șteampuri aflate la o distanță de 4 km de mina Galbenă¹⁸.

Se fac investiții în direcția măririi capacității de producție. A fost construită în 1930 o instalație de flotare cu o capacitate de 120 t pe zi (24 ore), concentrînd minereul tratat de 11 ori și extrăgîndu-se aproximativ 90% concentrate din cantitatea de minereu prelucrată. Ca generatori de energie, societatea dispunea de o turbină hidraulică de 25 CP și două motoare „Diesel” de cîte 150 C.P. fiecare. Societatea mai dispunea de un laborator pentru analize și de un atelier mecanic¹⁹.

În anul 1933 societatea începe demersurile pentru a obține aprobarea de a mări capacitatea uzinei de flotare pînă la 250—300 t zilnic, deoarece cantitatea de minereu extrasă depășea posibilitățile de prelucrare ale uzinei. În același timp se cerea completarea cu o instalație de flotare diferențială și o instalație de cianurație. Instalația de flotare diferențială urma să permită valorificarea plumbului și cuprului ca urmare a conținutului puțin ridicat al concentratelor în aceste metale (aramă 1—2% și plumb 8—9%) și care se pierdeau, deoarece nu erau plătite la topitorie.

În noiembrie 1933 societatea decide încetarea lucrului și concedierea unui mare număr de muncitori pînă la obținerea aprobărilor necesare montării noilor instalații. În cele din urmă aceste aprobări se obțin și societatea avînd noile instalații își reia lucrul în luna mai a anului 1934²⁰.

Deoarece 24% din acțiunile societății erau deținute de cetățeni români, în calitate de directori este numit în 1932 alături de Pierre Colomer, cetățean francez și inginerul român Alexandru Iancu²¹. În același an 1932 capitalul societății se ridică la 10.000.000 franci avînd un număr de 996 angajați.

Dăm, în continuare un tabel cu producția realizată de societate în anii 1919—1927²².

În 1933 societatea a avut o producție de 176,218 kg de aur și 1011,022 kg de argint; în 1935 — 76,970 kg aur și 536,122 kg argint iar în 1936 148,95 kg aur și 709,722 kg argint²³.

„Fabrica de acid sulfuric și produse chimice” „Phönix” S.A. a fost înființată în 1907 de către industriașii familiei Weiser. Ei au primit de la

¹⁶ *Ibidem*, dos. nr. 8/1928 și nr. 10/1931.

¹⁷ *Ibidem*, dos. nr. 13/1926 și dos. nr. 14/1929.

¹⁸ *Ibidem*, dos. nr. 8/1928.

¹⁹ *Ibidem*, dos. nr. 14/1929.

²⁰ *Ibidem*, dos. nr. 14/1933.

²¹ *Ibidem*, dos. nr. 12/1932.

²² *Ibidem*, dos. nr. 9/1928.

²³ *Ibidem*, dos. nr. 36/1933, dos. nr. 28/1935 și dos. nr. 13/1933.

Anul	Aur (kgr.)	Argint (kgr.)	Nr. de muncitori
1919	4,142	26,544	20
1920	7,424	34,450	22
1921	6,344	34,404	27
1922	13,786	125,014	30
1923	12,030	79,353	33
1924	6,127	22,116	33
1925	11,943	75,027	40
1926	13,395	43,345	45
1927	18,033	43,146	40

statul maghiar o concesiune pe timp de 30 de ani prin care aveau dreptul de a valorifica gazele, respectiv fumurile de la topitorie, care conțineau sulf. Pe baza acestei convenții s-a clădit fabrica de acid sulfuric de la Ferneziu. Activitatea fabricii a fost lărgită mai târziu cu următoarele produse: sulfat de cupru, piatră acră, sare amară, calaican, acid acetic și superfosfat.

În 1925 la licitația fabricii de sticlă „Renyi” din Baia Mare, „Phönix” a cumpărat-o împreună cu terenul din jur și treptat toate instalațiile firmei sînt mutate din Ferneziu în Baia Mare, pe locul fabricii de sticlă. Astfel, în 1927 intră în funcțiune fabrica de litargă și fabrica de acid clorhidric; în 1928 intră în funcțiune flotația, centrala electrică, fabrica de calaican, fabrica de sare amară, fabrica de alaun, fabrica de „sarea lui Glauber”, fabrica de sulfat de aluminiu; 1929/1930 fabrica de acid sulfuric; în 1930/1931 au pornit o parte din topitorie, fabrica de alaun de crom, fabrica de tablă de plumb, fabrica de țevi de plumb; în 1934 a pornit fabrica de pămînt decolorant și s-a terminat construcția turnului de apă; în 1938 a pornit fabrica de sulfură de sodiu și fabrica de oxid de zinc.

Pentru a ilustra proporțiile care le-a luat firma menționăm că de la 1.500.000 lei capital cît avea în 1920, în cîteva ani ajunge la 80.000.000 lei capital, iar în 1938 avea 1.502 muncitori²⁴.

Tot de această firmă aparțineau cîteva exploatări miniere ca: minele „Domnișoara” și „Mathei” de la Nistru, care în 1938 au avut o producție de 4,804 kg aur, 182,030 kg argint, 184,200 kg cupru și a doua: 1,981 kg aur, 23,282 kg argint, 5,193 tone cupru, 17,360 t plumb și 51,946 tone zinc, obținute în instalațiile firmei. De asemenea, tot de „Phönix” aparțineau și asociațiile miniere, „Sf. Francisc” și „Sf. Mihai Boncateu”, ambele de la Nistru²⁵.

²⁴ Arh. Stat. Baia Mare, fond „Uzina Phönix” dos. nr. 5/1946.

²⁵ Arh. Stat. Baia Mare fond „Inspectoratul geologic minier” dos. nr. 22/1938.

Asociația minieră Herja UJ Ignățiu, a luat ființă în 1907 și consta din 128 de cuxe²⁶. În proprietatea acestei asociații se aflau minele „Herja” de pe teritoriul localității Chiuzbaia de lângă Baia Sprie. În 1929 Minele de Plumb și Zinc S.A.R., societatea înființată cu un an înainte, cu un capital de 20.000.000 lei, cumpără întregul inventar al asociației „Herja UJ Ignățiu” la suma de 80.000 lei²⁷. Dar indiferent cine a fost stăpînul exceptînd anii 1919—1925 minele Herja au fost tot timpul în exploatare.

Pînă în 1927 concentratele de plumb erau preschimbate la Uzinele „Fizra de Jos” dar în condiții dezavantajoase ceea ce face ca stăpînii minelor să se orienteze spre „Phönix”, ajungînd ca după 1931 întreaga cantitate de minereu extrasă să i-o vîndă.

Una din regiunile intens exploatate pentru bogățiile subsolului a fost Valea Borcutului, regiune din imediata apropiere a localității Baia Mare. Exploatarea sistematică începe cu primii ani ai secolului al XX-lea. Mai precis în anul 1901 cînd Alexandru Pocol ia în arendă și unește concesiunile miniere „Sura”, „Elek”, „Istvan”, „Dipot” și „Kelemen”. În anul 1909 Alexandru Pocol cumpără posesiunile arendate. Atît concesiunile „Pocol” cît și concesiunea „Maximilian” își întrerup activitatea în 1915 și tot atunci Alexandru Pocol își vinde permisul de exploatare „Societății de mine și uzine din Ungaria de Sus” care continuă lucrările...

După război societatea maghiară își încetează lucrările cumpărînd în același timp 77% din acțiunile minei „Maximilian”, restul de 23% ajung la societatea vecină „Henckel von Donnersmark”.

În 1921 societatea maghiară amintită se transformă într-una românească, construind un șteamp cu 15 săgeți californiene și exploatînd fără rezultate spectaculoase. Se fac încercări infructuoase de cianurație.

Deoarece orizonturile inferioare ale minelor erau inundate și societatea nu dispune de capitalul necesar pentru evacuarea apelor se vede nevoită în 1929 să vîndă minele unei societăți engleze, care a evacuat apele din mine, a curățit galeriile, a executat lucrări de deschidere, a instalat mașini de perforat și instalații pentru producerea aerului comprimat, a mărit șteampul, ridicîndu-i capacitatea de prelucrare la 50—60 t pe zi. Între timp societatea a primit numele de „Aurum” și s-a făcut total independentă de „Ungaria de Sus”.

Datorită istovirii capitalului minele sînt vîndute unui grup capitalist francez, care în 1933 cumpără concesiunile vecine „Henckel von Donnersmark”, care a construit o centrală înzestrată cu mașini moderne, cu o putere de 450 CP și a ridicat capacitatea șteampului de 50 t la 10 t în 24 de ore²⁸.

²⁶ *Ibidem*, dos. nr. 24/1929, filele nr. 47—49.

²⁷ *Ibidem*, dos. nr. 41/1929.

²⁸ *Ibidem*, dos. nr. 47/1933.

²⁹ „*Analele arhivelor din România*” nr. 10/20 oct. 1941, p. 293.

Pînă în 1930 s-au executat numai lucrări de întreținere și modernizare, abia începînd cu acest an se poate vorbi de producție. Astfel, pînă în anul 1940 societatea „Aurum” a obținut anual următoarele cantități de aur:²⁹

Anul	Producția în aur în kg. a societății „Aurum”.
1930	5,420
1931	24,461
1932	135,200
1933	153,757
1934	1922,322
1935	474,187
1936	447,558
1937	551,963
1938	212,861
1939	174,498

În acești ani, societatea „Aurum” a avut și o producție de argint. Dăm doar cîteva exemple: în 1930 a obținut 4,360 kg; în 1931 — 204,165 kg; în 1932 — 400,324 kg³⁰; în 1933 — 240,506 kg³¹; în 1935 — 127,639 kg³²; în 1936 — 102,126 kg³³ și în 1938 — 55,675 kg³⁴.

În anul 1934 își face apariția pe meleagurile nordice ale țării, marele concern carbonifer „Petroșani” extinzîndu-se în felul acesta cu activitatea și în domeniul mineritului și metalurgiei neferoase. În anul 1934 S.A.R. „Petroșani” cumpără cea mai mare parte a acțiunilor a patru asociații miniere de pe Valea Borcutului „Borzas — Romlaș”, „Anton Trei Stejari”, „Sf. Treime” și „Elisabeta din Dealul Neamțului”. Un alt complex de mine a obținut la Jereapăn și Totoș lîngă Budești în Maramureșul istoric, devenind în felul acesta vecină cu alte două asociații pe Valea Borcutului cu „Aurum” și la Budești cu „Asociația Maramureșeană de Mine Metalice”³⁵.

Suprafața totală a concesiunilor și perimetrelor de exploatare erau de 3.835 ha, pe Valea Borcutului și de 1351 ha la Budești.

³⁰ Arh. Stat. Baia Mare, fond „Inspectoratul geologic minier dos. nr. 47/1933, dos. nr. 36/1933, dos. nr. 28/1935, dos. nr.

³¹ *Ibidem*, dos. nr. 36/1933.

³² *Ibidem*, dos. nr. 28/1935.

³³ *Ibidem*, dos. nr. 13/1936.

³⁴ *Ibidem*, dos. nr. 22/1938.

³⁵ *Ibidem*, dos. nr. 29/1934.

Până în 1938 s-au executat mari acțiuni de deschidere și pregătire a galeriilor, iar minereul rezultat din această acțiune a fost depozitat. Abia în ultimii trei ani ai administrației românești societatea a avut o producție de minereu masivă (vezi tabelele de la sfârșitul expunerii).

În 1935 societatea a construit la Lupeni un laborator amenajat pentru analize, înzestrat cu toate aparatele mai importante, pentru încercări de preparare mecanică în miniatură, precum și o instalație semiindustrială, promițând tratarea continuă prin amalgamare, flotație, cianurare și pe cale gravimetrică a 1—3 tone minereu pe zi. Acest laborator, considerat la acea vreme unic în Europa a fost mutat în 1938 la Baia Mare.

În 1936 s-a construit la Jereapăn o instalație de flotare de 25 t minereu pe zi. Cu ajutorul acestei instalații și mai departe prin prelucrări ulterioare s-au obținut la Jereapăn următoarele produse:

- în 1938: 35,023 kg aur; 79,583 kg argint, 39396 t cupru și 16,602 t plumb;
- în 1939: 102,587 kg aur, 780,720 kg argint, 75,793 t cupru și 2,755 t plumb;
- 1940: 55 kg aur, 65 kg argint, 30 t cupru (în lunile ian.-iulie).

În Valea Borcutului s-a dat în funcțiune la 1 ianuarie 1939 o instalație de cianurare, așezată lângă pârâul Săsar, în imediata apropiere a galeriei cu același nume. Din ianuarie 1939 până în august 1940, din minereul prelucrat în această instalație s-au obținut 470,588 kg aur, 2294,995 kg argint — în 1939 și 292,506 kg aur și 1417,145 kg argint, în 1940.

Pentru satisfacerea cu energie a instalațiilor societății au fost construite două uzine electrice, una la Jereapăn și alta la Baia Mare, precum și multe alte instalații destinate iluminării, îmbunătățirii activității³⁶.

Societatea avea în plan alocarea de fonduri masive pentru lărgirea activității ei la minele din nordul României precum și construirea de noi instalații, dar evenimentele ce au urmat după dictatul de la Viena din august 1940, au împiedicat-o să-și realizeze proiectele³⁷.

Evident despre activitatea minelor și uzinelor metalurgice din nordul României se pot spune mult mai multe. Scopul acestei expuneri a fost doar de a oferi cititorilor o imagine de ansamblu asupra acestor probleme și fără a intra în amănunte de ordin tehnic mai greu accesibile publicului larg.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra activității societăților miniere, particulare dăm în continuare un tabel cu producțiile de minereu în tone, realizate de cele mai importante dintre aceste societăți particulare în anii interbelici³⁸:

În încheiere facem precizarea că în comparație cu anii dinainte de 1918 sub administrație românească, mineritul din actualul județ Maramureș a rea-

³⁶ „Analele minelor din România”, nr. 10/20 oct. 1941, p. 295—307.

³⁷ *Idem*.

³⁸ *Idem*, p. 273.

Anul	Minele Herja din Chiuzbaia	Minele societ. franceze din Băița	Minele soc. Aurum din V. Borcutului	Minele asoc. Maramureșana din Hreapăn	Societ. Petroșani
1922	145	1530	—	—	
1923	95	1250	224	—	—
1924	32	1104	2814	—	—
1925	304	980	3618	—	—
1926	3838	2022	1298	381	—
1927	18169	1860	1831	427	—
1928	25764	1950	—	5200	—
1929	33943	2410	—	520	—
1930	35520	2403	664	—	—
1931	31408	23488	5331	786	—
1932	31858	26198	11730	1869	—
1933	35580	32589	15729	1651	—
1934	34657	22508	21590	1520	—
1935	38965	31263	33706	763	—
1936	42247	25423	33659	4920	—
1937	47175	8315	29212	1360	12195
1938	45462	28526	32710	2930	26692
1939	45992	34879	38141	8133	—

lizat progrese considerabile, dar trebuie să accentuăm faptul că aceste progrese s-au realizat prin exploatarea crîncenă a mii și mii de mineri, ale căror condiții de viață lăsaau mult de dorit, așa se face că în aceste regiuni mișcările sociale, sînt destul de frecvente. Expunerea de față nu și-a propus să analizeze relațiile dintre muncă și capital. Această problemă a fost atinsă de alți cercetători într-o serie de studii și articole apărute³⁹.

GHEORGHE C. ROBESCU

³⁹ A se consulta „Lupta maselor populare maramureșene împotriva exploatării pentru edificarea sub conducerea P.C.R. a societății socialiste, Baia Mare, 1972, p. 9—141.

**QUELQUES ASPECTS DU DÉVELOPPEMENT DES MINES ET DE LA MÉTALURGIE
DES MÉTAUX NON FERREUX AU NORD DE LA TRANSYLVANIE
ENTRE 1919—1940 L'ACTIVITÉ DU CAPITAL PRIVÉ**

(Résumé)

Ayant à la base surtout les archives des entreprises minières environnantes aussi bien que des publications à ce sujet, l'auteur de l'ouvrage insiste sur le progrès technique dans cette branche de l'industrie à l'opposé de l'époque antérieure à 1918.

Ce progrès est visible dans la quantité toujours croissante de la production des minerais et des métaux. L'auteur a aussi mis en évidence le capital privé; preuve en est son intérêt pour les plus importantes associations minières privés, dès leur apparition jusqu'à leur production annuelle et leur progrès vis-à-vis à la production des entreprises appartenant à l'état.